

Aino Piehl – Inkaliisa Vihonen

**KÄÄNNETÄÄNKÖ TEKSTISI,
TULKATAANKO PUHEENVUOROSI?**

Selvää suomea kansainvälisesti

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 108

Teksti

Aino Piehl

Inkaliisa Vihonen

2. painos

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

ISBN 951-9475-85-0

ISSN 0355-5437

Helsinki - Monila 1999

Sisällys

Esipuhe	6
Ohjeet pähkinänkuoressa	8
Käännetäänkö tekstisi?	11
Käytä konkreettista kieltä	11
Kirjoita lyhyesti ja selkeästi	13
Käytä käsitteitä johdonmukaisesti	15
Ilmaise selkeästi, miten asiat liittyvät toisiinsa ja mikä on tärkeää	17
Vältä ammattislangia ja lyhenteitä	19
Anna riittävästi taustatietoa	21
Tulkataanko puheenvuorosi?	23
Puhu vapaasti, älä lue suoraan paperista	23
Puhu rauhalliseen tahtiin	25
Painota tärkeitä kohtia puhuessasi	26
Jäsentele sanottavasi tarkoituksenmukaisesti	28
Kerro, miten aiot puheenvuorossasi edetä	29
Ota selvästi kantaa	30
Käytä useita lauseita – älä yritä mahduttaa kaikkea yhteen	30
Tekijä esiin	31
Väljä lauserakenne on helppo ymmärtää ja tulkata	32
Kerro, miten asiat liittyvät toisiinsa	32
Tulkkaus onnistuu yhteispelillä: toimita tulkille aineistoa	34

Kiitokset

Haluamme kiittää kaikkia niitä, jotka ovat auttaneet meitä oppaan synnyttämisessä. Kiitämme tulkkeja ja kääntäjiä hyvästä aineistosta ja ammattikokemustensa jakamisesta. Osoitamme erityiset kiitoksemme seuraaville, jotka ovat kommentoineet tekstiä ja tehneet monia hyviä huomioita: Pirjo Hiidenmaa ja Salli Kankaanpää Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta, Jyrki Lappi-Seppälä, Riikka Vepsäläinen, Emma Wagner ja Carolien Zandbergen Euroopan komissiosta, Erja Tenhonen-Lightfoot Vantaan täydennyskoulutuslaitoksesta ja Diana Tullberg Helsingin English Centrestä. Kiitämme vielä Helena Sunia kannen suunnittelusta ja oppaan taitosta.

Aino Piehl

Inkaliisa Vihonen

Esipuhe

Oletko koskaan ajatellut, että voisit itse osallistua oman tekstisi tai puheesi kääntämiseen tai tulkkaukseen kansainvälisissä kokouksissa tai muussa yhteistyössä? Emme suinkaan ehdota työtehtäviesi laajentamista, vaan tietosi ja kokemuksesi antamista tulkin ja kääntäjän käyttöön. Kääntäminen ja tulkkaukset eivät nimittäin tapahdu tyhjiössä.

Samoin kuin kääntäjä ja tulkki auttavat sinua työllään, voit sinäkin auttaa heitä siirtämään tekstisi muihin kieliin mahdollisimman selkeässä ja ymmärrettävässä muodossa. Tämän oppaan tarkoituksena onkin neuvoa menettelytapoja, joiden avulla sinä tekstin kirjoittajana ja tulkki tai kääntäjä tekstin välittäjänä onnistutte yhteistyössänne parhaiten.

Suomalaiset ovat tottuneet viestimään kansainvälisesti jollain muulla kielellä kuin suomeksi. Kansainvälinen yhteistyö on kuitenkin lisääntynyt erityisesti Euroopan unioniin liittymisen myötä. Tässä yhteistyössä on sallittua ja usein toivottavaa puhua ja kirjoittaa suomea. Näin varmistetaan myös kielen elinvoimaisuus, kun kieleen syntyy tarvittavaa käsitteistöä ja ilmaisutapoja.

Kansainväistymisen myötä kääntäjien ja tulkkien tarve on moninkertaistunut. Ammattikunta on myös monipuolistunut. Tekstisi tai puheesi välittäjällä ei ole välttämättä vahvoja siteitä Suomeen ja sen kulttuuriin, eikä hänen äidinkielensä useimmiten ole suomi, vaan mikä tahansa muu yhdestätoista EU-kielestä, ja hän saattaa istua kaukana suomalaisesta kieliympäristöstä Brysselissä tai Luxemburgissa. Sinulla on siis paljon hänen tarvitsemaansa tietoa käytetyistä termeistä, sananpar-

sista ja suomalaisesta yhteiskunnasta. Yhteistyötä auttaa myös se, että teillä on sama tavoite, viestin tehokas välittäminen.

Laadimme tämän opaskirjaseen alun perin EU-puheenjohtajuuskauden tarpeisiin. Huomasimme työssämme – Inkaliisa Vihonen Euroopan komission kääntäjänä ja Aino Piehl Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen EU-kielenhuoltajana – että tekstien ja puheiden laatimista on tarpeen katsoa myös kääntämisen ja tulkkauksen näkökulmasta. Oppaan ensipainoksen kustansi valtiovarainministeriö, ja se jaettiin puheenjohtajuuteen osallistuville virkamiehille. Siksi tekstissä tulevat esiin EU-aihepiiri ja kokoustilanteet. Samat neuvot kuitenkin auttavat kirjoittajia ja puhujia muissakin tilanteissa, joissa heidän tekstiään käännetään ja puhetta tulkitaan.

Suomen käyttöä ei kannata vieroksua. Kielemme on elinvoimainen ja uutta luova, ja sen varoista riittää ammennettavaa. Suomi on myös termistöltään johdonmukaista, eikä sitä rasita esimerkiksi englannille ominainen synonyymien ylitarjonta. Vain vuosisataisen ikäinen virkasuomi on ainakin toistaiseksi varsin selkeää ja huollettua. Pidetään se sellaisena, myös kansainvälisesti.

Helsinki ja Bryssel kesäkuussa 1999

Aino Piehl ja Inkaliisa Vihonen

Käännetäänkö tekstisi?

Käytä konkreettista kieltä. Vältä monitulkintaisia muotisansoja, kuten *edellytys*, *kehitys*, *toiminta*, *taso*, *pyrkimys*.

Kirjoita lyhyesti ja selkeästi: yksi asiakokonaisuus riittää yhden lauseen sisällöksi.

Käytä käsitteitä johdonmukaisesti. Viittaa samaan asiaan aina samalla termillä.

Ilmaise selkeästi, miten asiat liittyvät toisiinsa ja mikä on tärkeää. Käytä sellaisia sanoja kuin *koska*, *kuitenkin*, *ennen kaikkea*.

Vältä ammattislangia ja lyhenteitä.

Anna riittävästi taustatietoa, varsinkin suomalaiseseen yhteiskuntaan liittyvistä käsitteistä.

Tulkataanko puheenvuorosi?

Puhu vapaasti, älä lue suoraan paperista.

Puhu rauhalliseen tahtiin.

Painota tärkeitä kohtia puhuessasi. Mieti, mikä on puheenvuorosi tavoite.

Kerro, miten aiot puheenvuorossasi edetä: mitä ensin, mitä lopuksi.

Ota selvästi kantaa: *Pidämme erityisen tärkeänä, että...*

Käytä useita lauseita. Älä yritä mahduttaa kaikkea yhteen. Tulkin on pystyttävä ennakoimaan, mihin puheenvuorosi on johtamassa.

Kerro, miten asiat liittyvät toisiinsa. Käytä runsaasti sellaisia sanoja kuin *siksi, mutta, tästä huolimatta*.

Tulkkaus onnistuu yhteispelillä: ota yhteyttä tulkkiisi ja toimita hänelle aineistoa ennen kokousta.

KÄÄNNETÄÄNKÖ TEKSTISI?

Käytä konkreettista kieltä

Havainnollisuus synnyttää selkeitä kuvia lukijan mielessä. Näitä selkeitä kuvia on helppo siirtää myös toiseen kieleen. Jos abstraktille ilmaukselle ei löydy yhtä laajamerkityksistä vastinetta toisessa kielessä, joutuu kääntäjä turvautumaan omaan tulkintaan.

Vältä abstrakteja muotisanoja

Viranomaiskielessä käsitellyt asiat eivät aina ole kovin havainnollisia. Järjestelmiä kuvaamaan tarvitaan abstrakteja yläkäsitteitä, ja niinpä viranomaistekstit vilisevät *puitesääntöjä, edellytyksiä, viitekehyksiä ja toimenpidekokonaisuuksia*. Joitain näistä ei voi kääntää yksiselitteisesti muille kielille. Lisäksi ne ovat menettäneet teräänsä liiallisen käytön vuoksi. Vielä ongelmallisempaa on, jos näitä vaikeasti hahmotettavia ilmaisuja on kasautunut yhteen useampia. Kääntäjän painajaisia ovat sellaiset muodosteet kuin *toimeenpanoedellytykset, kehittämistoimet* ja *linjaratkaisut*. Mieti, voisitko korvata abstrak-

tin ilmauksen konkreettisemmalla. Ovatko *tukitoimet* tekstissäsi *tukia*, *toimenpidekokonaisuudet* vain *toimia* ja *viitekehukset* kenties *taustaa*?

Vältä heikkoja verbejä

Heikoilla verbeillä tarkoitetaan teonsanoja, jotka tarvitsevat täydennykseksen substantiivin. Tällaisia ovat esimerkiksi *suorittaa*, *toteuttaa*, *aiheuttaa* ja *synnyttää*. Monesti näiden rinnalla on olemassa ilmaus, jota käyttäen sama asia voidaan ilmaista vain yhdellä teonsanalla. Näin tekstistä tulee tiiviimpää ja ilmaisusta nasevampaa. Niinpä *arvioinnin suorittamisen* sijaan voidaan puhua pelkästään *arvioimisesta*, *tutkimusten toteuttamisen* sijaan *tutkimisesta* sekä *vaikeuksien synnyttämisen* sijaan *vaikeuttamisesta*.

Vältä substantiiviyliä

Substantiiviyliä tarkoitetaan verbistä johdettujen epähavainnollisten substantiivien suosimista teksteissä. Tällöin substantiiviin liittyy usein edellä mainittu heikko verbi. Teksti on raskasta ja epädynaamista. Sitä kannattaa keventää ja havainnollistaa ja puhua *ratkaisun saamisen* sijaan *ratkaisemisesta* ja *tuen myöntämisen* sijaan *tukemisesta*. Erityisen vaikeasti kääntyy substantiivi *kehittäminen* ja sen lukuisat johdokset. Esimerkiksi lause: *Varsinkin viime vuosina tukijärjestelmien kehitys on ollut huomattavaa* ei anna osviittaa siitä, onko kehitys määrällistä vai laadullista, myönteistä vai kielteistä... Havainnollisempia ilmauksia olisivat tässä yhteydessä esimerkiksi *parantaa*, *kasvaa*, *lisääntyä* tai *heikentyä*, esim. *tukijärjestelmät ovat parantuneet*.

Kirjoita lyhyesti ja selkeästi

Tekstisi lukijan ja välittäjän on helpompi hahmottaa tekstiä, kun olet ilmaissut sanottavasi lyhyesti ja nasevasti. Tämä koskee niin kokonaista tekstiä, yhtä lausekokonaisuutta, sen osaa kuin yksittäistä sanaakin. Kaikkea ei voi luonnollisesti ilmaista vain muutamalla sanalla. Mitä monimutkaisempi asia on sanottavana, sitä useampi sana sen ilmaisuun tarvitaan. Lyhyys ei siis ole itseisarvo. Asioiden selkeä jaksottaminen sen sijaan on.

Yksi asiakokonaisuus yhteen lauseeseen

Kaikkea sanottavaa ei tarvitse mahduttaa samaan lauseeseen. Useita eri asiakokonaisuuksia sisältävillä lauseilla on monia haittoja. Sellaisen lukeminen ja hahmottaminen on hidasta, viittaussuhteet saattavat hämärtyä ja lukija pitkästyä. Kannattaa siis malttaa käsitellä yhtä asiakokonaisuutta kerrallaan yhdessä lauseessa.

Onko passiivi tarpeen?

Suomen passiivi poikkeaa muiden EU-kielten passiivista siten, että se kuvaa epämääräistä tekijää, jota ei kuitenkaan lauseessa mainita. Tämä saattaa aiheuttaa tulkintavaikeuksia muissa EU-kielissä, joissa samaa ajatusta ei voida aina ilmaista teon tekijää mainitsematta. Niinpä ilmausta *kokouksessa siirryttiin seuraavaan asiakohtaan* ei voida kääntää muille EU-kielille ilman tekijää. Lauseen *Suomen kantaa harkitaan* kääntäminen edellyttää tietoa siitä, kuka kantaa harkitsee. Mieti tarkkaan, voisitko lisätä lauseeseen tiedon tekijästä. Harkitsivatko kantaa Suomen edustajat, olivatko kokouksessa läsnä eri maiden ministerit...

Passiivin käyttö on myös turhaa lauseissa, joissa on selvä tekijä. Tämän toimijan esiin nostaminen selkeyttää lausetta eikä jätä varaa tulkinnalle. Täysin turhaa on samoin tekijän hävittäminen vierasvaikutteisten *taholta-* ja *puolesta-*ilmausten varjoon. *Ehdotus esitettiin ministeriön taholta* kuuluu selväkielellä: *ehdotuksen esitti ministeriö*.

Hämärtääkö lauseenvastike sanottavaasi?

Lauseenvastikkeet ovat kirjoitetun kielen ominaispiirre, jossa sivulause korvataan tiiviimmällä verbirakenteella esimerkiksi seuraavasti: *Näihin näkökohtiin perustuen on tarpeen käsitellä parannusmalleja*. Se, mikä tiiviydessä voitetaan, hävitään ilmaisun tarkkuudessa. Monesti onkin luontevaa korvata epäselvä lauseenvastike lyhyemmällä sivulauseella tai substantiivirakenteella esimerkiksi seuraavasti: *Parannusmalleja on tarpeen käsitellä näiden näkökohtien perusteella*.

Lauseenvastikkeet hämärtävät usein sanottavaa, kun havainnollistavat elementit puuttuvat. Vastikkeiden käyttö vaatii opettelua jo suomea äidinkielenään puhuvalta, saaticka tekstiä välittävältä muunkieliseltä. Valitettavan yleisiä ovat myös monitulkintaisesti ja jopa virheellisesti käytetyt lauseenvastikkeet, joiden tulkinta jää niitä välittävälle kääntäjälle. Esimerkiksi lauseessa *Toimeenpanon ollessa käynnissä tulisi uusia tukitoimia välttää* ei ole selkeää, onko tukitoimia vältettävä, koska toimeenpano on käynnissä vai jos toimeenpano on käynnissä. Lauseessa *Suunnitelman toteutuessa se antaa mahdollisuudet järjestää rahastovastuu sujuvasti* on lisäksi epäselvää, mihin se viittaa. Viittausongelmaa ei synny, kun lauseenvastike korvataan sivulauseella seuraavasti: *Jos (tai kun) suunnitelma toteutuu, se antaa mahdollisuudet rahastovastuun järjestämiseen sujuvasti*.

Vältä pitkiä määriteketjuja

Määriteketjussa on pääsanaan – joko sen eteen tai perään – liitetty joukko tarkentavia määritteitä. Rakennetta on raskas hahmottaa, varsinkin jos ilmauksen eri osat ovat samassa sijamuodossa. Silloin ei ole selvää, mikä on ketjun pääsana, mitkä sen määritteitä. Esimerkiksi seuraavassa ilmauksessa pääsanaa joutuu odottamaan turhan pitkään: *kansallisen maataloustukipolitiikan kehitystä jäsenvaltioissa 90-luvulla koskeva tiedonanto*. Teksti avautuu jo ensi lukemalla, jos pääsana *tiedonanto* nostetaan alkuun ja asia jaksotetaan selkeisiin osakokonaisuuksiin esimerkiksi seuraavasti: *tiedonanto, joka koskee kansallisen maatalouspolitiikan kehitystä jäsenvaltioissa 90-luvulla*. Pitkät määriteketjut voivat myös hämärtää itse sanottavaa. Ketjussa *jäsenvaltioiden yhteisen kalastuspolitiikan toteuttaminen* ei ole selvää, onko kyse jäsenvaltioiden yhteisestä kalastuspolitiikasta vai (EU:n) yhteisestä kalastuspolitiikasta, jota jäsenvaltiot toteuttavat.

Käytä käsitteitä johdonmukaisesti

Vaihtelu virkistää. Tarkasti rajatuista asioista puhuttaessa se saattaa kuitenkin sekoittaa. Samasta tarkoitteesta käytetyt eri termit tai ennenkuulumattomat uudissanat ovat omiaan häiritsemään tekstin tulkintaa.

Käytä samaa termiä samasta tarkoitteesta

Mikä on sinulle selvää, ei ole aina selvää kääntäjälle. Hän ei välttämättä tiedä, että olet ehkä vain vaihtelun vuoksi päättänyt käyttää tekstissäsi samasta tarkoitteesta useita eri termejä. Muissa kielissä ei välttämättä edes ole useita synonyymejä kyseiselle tarkoitteelle. Kääntäjä voikin epäillä, että käyttämä-

si *hehtaarituki* ja *hehtaarikorvaus* tarkoittavat eri asiaa. Koska häneltä puuttuu usein suora yhteys tekstin kirjoittajaan, ei hän voi asian laittaa myöskään aina tarkistaa.

Vältä omatekoisia yhdysmuodosteita

Yhdyssanojen muodostaminen on suomen kielessä helppoa. Niinpä niitä esiintyy tekstissä tiuhaan, ja niiden ylivoimaisena etuna on sanonnan tiiviys. Mutta mitä pitempiä ne ovat, sitä vaikeampaa on niiden hahmottaminen. Esimerkiksi yhdysmuodon *aluekehitysmäärärahaedellytykset* merkitys ei avaudu ensilukemalta. Monesti vakiintumattomien sanaketjujen osaset on selkeämpi kirjoittaa erilleen, tässä esimerkiksi muotoon *edellytykset aluekehityksen määrärahoille*.

Vielä vaikeammaksi kääntäminen muuttuu, jos omatekoiset yhdysmuodosteet koostuvat useasta abstraktista muoti-ilmauksesta (katso s. 11–12), kuten yhdys sanat *laaja-alaisuustarpeet* ja *monenkeskeisyysaasteet*. Sisällön ymmärtämistä ei kannata uhrata tiiviydelle, vaan selittää hieman useammalla sanalla, mistä asiassa on todella kyse.

Suomen kieltä vieraana kielenä puhuville ja kirjoittaville voivat aiheuttaa vaikeuksia myös määritteilään vaihtelevat yhdysmuodot, esimerkiksi *vesienpuhdistus* ja *vedenpuhdistus*, ja niinpä niitä kannattaa käyttää samassa tekstissä yhdenmukaisesti.

Pyri erottamaan termit muusta tekstistä

Aina ei ole selvää, mitkä tekstisi ilmaukset ovat vakiintuneita termejä. Jotta kääntäjä osaisi antaa niille täsmällisen merkityksen myös kohdekielessä, on hyvä antaa hänelle tietoa tästä termimäisyydestä. Vakiintunut termin ilmaisutapa on typografinen merkitseminen. Termi voidaan kursivoida tai laittaa lakikielen tapaan lainausmerkkeihin (tässä yhteydessä ’alueuella’ tarkoitetaan...). Kääntämistä helpottaaksesi voit mer-

kitä termin jälkeen sulkuihin sen kansainvälisen vastineen, esimerkiksi seuraavasti: *Suomen säädöskokoelma (Statute Book of Finland)*.

Ilmaise selkeästi, miten asiat liittyvät toisiinsa ja mikä on tärkeää

Ilmaise selkeästi, mitkä asiat liittyvät toisiinsa. Tällöin tekstiäsi on helppo seurata, eikä aikaa menee turhien johtolankojen seuraamiseen. Lukemista ja kääntämistä helpottaa myös asioiden selkeä painottaminen. Ilmaise selvästi, mitkä asiakohdat ovat tärkeitä ja mikä on oma kantasi tai edustamasi tahon kanta asiaan.

Vältä hämäriä viittaussuhteita

Sujuvan tekstin tunnistaa siitä, että sen ajatus kulkee loogisesti. Tekstissä kannattaa tarjota ensin tuttu asia ja siirtyä sitten uuteen. Sujuvuutta lisää se, että lauseessa on osanen, joka viittaa edelliseen lauseeseen. Esimerkiksi seuraavaan tapaan: *Talousarvion valmisteluissa tarkasteltiin ensin poliittisia **painopisteitä**. Tärkein näistä painopisteistä vuodeksi 1998 oli työllisyys. Sidoksisuutta ja juoheutta tekstiin saadaan käyttämällä sitä eteenpäin kuljettavia sidesanoja, kuten *sillä, niinpä, koska, kuitenkin, vaikka, myös...* (Tästä enemmän s. 32–33.)*

Tekstin sisäiset viittaussuhteet hämärtyvät, jos ei ole selvää, mikä viittaa mihinkin. Sanottavaa voidaan hämärtää käyttämällä relatiivilauseita (*joka-*, *mikä-*alkuiset lauseet) harhaanjohtavasti. Yleensä sanan, johon *joka-* tai *mikä-*sanalla viitataan, tulisi olla lauseen viimeisenä juuri ennen viittausmuotoa tai kohdistettuna *se-*sanalla. Seuraavassa ei näin ole: *EU:n toiminta on monesti täydentävää, jossa otetaan huomioon*

yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteet. Koska jossa-sanaa ei edellä sen kohde, on lause muotoiltava uudelleen esimerkiksi seuraavasti: EU:n toiminta on monesti täydentävää, ja siinä otetaan huomioon yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteet.

Viittaussuhteita voidaan hämärtää myös viittaamalla edelliseen lauseeseen sanalla, joka kattaa ilmauksen vain osittain tai peräti löyhän ajatuksellisesti. Näin on tehty esimerkiksi seuraavassa: *Huolimatta Suomen maatalousväen vaatimuksista alan tukia on laskettava huomattavasti entisestään. Vaikka taka-ajatuksena on, että kyseessä on maatalousala, voisi viittaus olla mihin tahansa aiemmin tekstissä mainittuun alaan. Selkeyden vuoksi voidaankin puhua nimenomaisesti maatalousalasta tai pelkästään maataloudesta.*

Pääsanana ei myöskään tulisi erottaa määritteistään ja katkaista näin ajatusta. Välttää tulisi esimerkiksi seuraavanlaisia rakenteita: *Siinä jäsenvaltiossa, josta EU:n kansalainen on peräisin, käytetty tutkintonimike...* Rakenteen selkeyttäminen edellyttääkin täydellistä uudelleenmuotoilua.

Henkilöihin viittaamisessa on myös omat sääntönsä. Hän-sanalla viitataan lauseen ensimmäiseen, tämä-sanalla jälkimmäiseen tai viimeksi mainittuun henkilöön. Esimerkiksi seuraavasti: *Komission puheenjohtaja esitti kantansa komitean puheenjohtajan lisäksi pääministeri Lipposelle. Hän (komission puheenjohtaja) totesi tälle (pääministerille)...* Sama pätee myös monikollisiin *he-* ja *nämä-*sanoihin, samoin kuin asioita kuvaaviin *se-* ja *tämä-* sekä *ne-* ja *nämä-*muotoihin. Tosin kannattaa miettiä tarkkaan, onko korvaaminen perusteltua, vai hämärtääkö se turhaan lauseen viittaussuhteita. Kääntäminen nimittäin vaikeutuu, kun *hän-*sanaa käytetään ilman viitteitä siitä, onko kyseessä nainen vai mies. Muille EU-kielille kääntäminen ei kuitenkaan onnistu ilman tietoa henkilön sukupuolesta. Usein onkin selvempää toistaa nimi.

Mikä on tärkeää?

Jo tekstiä rakentaessasi sinun kannattaa miettiä, mikä on tärkein viestisi. Se kannattaa myös esittää ensin. Anglosaksisessa kirjoitusperinteessä on monesti tapana esittää ensin lyhyesti puitteet ja tärkein asia. Sen jälkeen seuraavat tausta ja vähemmän tärkeät asiat. Suomessa taas lähdetään monesti pidemmästä taustaselvityksestä, jonka jälkeen vasta seuraa itse asia. Tärkeän asian nostaminen kärkeen helpottaa kuitenkin tekstin lukemista ja ymmärtämistä. (Tästä enemmän s. 28.)

Asioiden tärkeysastetta voidaan ilmaista myös selkeillä apusanoilla. Tällaisia ovat muun muassa seuraavat: *ennen kaikkea, tästä huolimatta, muutoin*. Mikään ei estä myöskään ilmaisemasta tärkeyttä suoraan: *Esityksen tärkein anti oli... Vähemmän tärkeää oli puolestaan...* Kääntämistä helpottaa myös arvottavien lausuntojen yksiselitteisyys. Niinpä lausunto *kansallinen korvausjärjestelmä jättää toivomisen varaa* kuuluu selväkielellä: *kansallinen korvausjärjestelmä ei ole riittävä*. (Tästä enemmän s. 30.)

Vältä ammattislangia ja lyhenteitä

Omasta erityisalasta kirjoittaessasi saatat helposti käyttää kieltä, joka ei ole tuttua muille kuin kollegoillesi. Mitä suppeampi tämä alan tuntijoiden joukko on, sitä epätodennäköisempää on viestin perillemeno halutussa muodossa tämän joukon ulkopuolella.

Vältä oman erityisalasi ammattislangia

Yleiskielen ja ammattislangin huomattavin ero on erikoistermien käytössä. Ammattislangissa tällaisia termejä käytetään yleensä liiemmittä selityksittä. Aluepolitiikan asiantuntijoille

voi olla selvää, että *toimenpidekokonaisuudet* ovat EU-alueohjelmien hankkeita, mutta alaa tuntemattomalle rajanveto ei ole selvä. Myöskään termi *läpäisyperiaate* ei käänny täysin yksiselitteisesti lauseessa *kasvun edistämisen tulee näkyä budjetissa läpäisyperiaatteella* – jo osastensa monimerkityksisyyden vuoksi. Kannattaa siis kertoa selkeästi, mistä on kyse. Näin käänнос ei perustu oletukseen vaan tietoon.

Vältä lyhenteitä tai pyri ainakin kirjoittamaan ne tekstin alussa auki

Suomeenkin on vakiintumassa keskieurooppalaisen runsas lyhenteiden käyttö. Lyhenteet tuntuvat lisäävän tekstin asiantuntijuutta. Samalla tekstin ymmärrettävyys kärsii, jos lyhenteet eivät ole tuttuja tekstin välittäjälle ja vastaanottajalle. Suomen lyhenteiden aukomista hankaloittaa myös se, etteivät lyhenteet aina perustu suomen kielen sanoihin, kuten *SIS* eli Schengenin sopimuksen rajavalvontaan tarkoitettu järjestelmä *Schengen Information System*. Selkeyden vuoksi tulisikin välttää perusteetonta lyhenteiden käyttöä. Jos lyhenteet ovat kuitenkin mielestäsi tarpeellisia, kirjoita ne täydellisessä muodossa tekstin alussa, esimerkiksi seuraavasti: *VTT (Valtion teknillinen tutkimuskeskus)*.

Vältä kansallisen ja EU-termistön sekoittamista

EU:ta käsittelevissä teksteissä saatetaan käsitellä asioita, joista on aiemmin käytetty kansallisesti eri termejä. Tällöin tulisi kuitenkin selvyyden vuoksi pitäytyä EU-termeissä, jotka ovat kääntäjällekin helpommin tunnistettavissa. Jos siis EU-teksteissä on käytetty maanviljelysalojen yhteydessä termiä *viljelykäytöstä poistaminen*, on hyvä käyttää sitä yhdenmukaisuuden vuoksi myös muissa asiaa käsittelevissä teksteissä vaikka kansallisen *kesannoinnin* sijaan.

Käänteisesti ongelmallisia ovat samanmuotoiset termit,

joilla on kuitenkin kotimaan kielenkäytössä eri merkitys kuin EU-kielenkäytössä. Tällainen on esimerkiksi lainsäädännön termi *asetus*. Sekaannusten välttämiseksi tulisikin ilmaista tarkasti, onko kyse Suomen vai yhteisön asetuksesta, sillä niiden vastineet eivät välttämättä ole identtisiä muissa EU-kielissä.

Anna riittävästi taustatietoa

Tekstisi kääntäjällä ei ole käytettävissään yhtä paljon ennakkotietoa käsittelemästäsi aiheesta kuin sinulla. Hän ei myöskään ole yleensä suomea äidinkielenään puhuva, joten hänellä ei ole aina käytössään sellaista Suomen kulttuuriin ja yhteiskuntajärjestelmään liittyvää tietoa, joka meille suomalaisille on itseltään selvää.

Teidän kummankin – sekä sinun tekstin kirjoittajana että kääntäjän – yhteisenä tavoitteena on hyvän ja selkeän käännöksen aikaansaaminen. Tähän päästään vain yhteistyöllä. Sinulta se edellyttää selkeän tekstin kirjoittamisen lisäksi sen taustojen selventämistä.

Pyri siis toimittamaan kääntäjälle riittävästi itse tekstiin liittyvää taustatietoa, kuten tietoa aiemmin käytetyistä termeistä, aiemmasta kirjeenvaihdosta tai tekstiin liittyvistä muista asiakirjoista. Virallisista asiakirjoista riittää usein (esimerkiksi säädöksen tai muistion) numero, jonka avulla teksti voidaan jäljittää.

Anna myös tarvittaessa tietoa Suomen yhteiskuntajärjestelmästä, esimerkiksi virkanimikkeiden ja organisaatioiden vastaavuudesta. Jos tiedossasi on esimerkiksi oman virkanimikkeesi tai organisaatiosi muunkielinen vastine, ei mikään estä sinua liittämästä sitä kyseisen termin yhteyteen vaikkapa seuraavasti: *Pekka Pekkola, ylitarkastaja (Senior Officer)*.

Suomenkieliset nimet eivät myöskään kerro aina muunmaalaisille, onko kyseessä nainen vai mies. Niinpä voit laittaa nimen yhteyteen – esimerkiksi sulkuihin – maininnan siitä, onko kyseessä mies vai nainen (*Mr; Ms, M, Mme*). Tietoa sukupuolesta nimittäin tarvitaan, jos henkilöön viitataan tekstissä suomen *hän*-sanaa vastaavalla sanalla.

Selviä eivät ole myöskään sellaiset tiukasti omaan kulttuurimme liittyvät käsitteet kuin *kotikunta* ja *jokamiehenoikeus*. Harkitse aina tarkkaan, onko niiden käyttö välttämätöntä vai voisiko ne kiertää pidemmällä selityksellä.

TULKATAANKO PUHEENVUOROSI?

Puhu vapaasti, älä lue suoraan paperista

Kuulijoiden kannalta on parempi puhua vapaasti kuin suoraan paperista. Silti moni puhuja valmistautuu tärkeään kokoukseen kirjoittamalla puheenvuoronsa valmiiksi. Kirjoittaminen tuntuu hyödylliseltä: sisältö saa hallitun muodon, puhuja saa varmuutta ja voi arvioida ajankäyttöään. Monesti kuuleekin kysyttävän: ”Montako A4-sivua ehtii puhua viidessätoista minuutissa?”

Vapaata puhetta on helppo kuunnella ja ilo tulkata

Itse esitykselle valmiin tekstin lukemisesta on kuitenkin haittaa. Ensinnäkin lukeminen on yleensä nopeampaa kuin vapaa puhe. Ripeä luenta antaa sekä kuulijalle että tulkille vähemmän aikaa sulattaa sitä, mitä puhuja on sanonut. Toiseksi puheeseen on vaikeampi saada luonnollisia painotuksia ja sävyjä, kun lukee tekstin paperista. Sanojen rinnalla ne auttavat kuulijaa hahmottamaan, mikä on esityksen pääasia tai suhtautuuko puhuja kokouksessa käsiteltävään ehdotukseen myönteisesti vai epäillen. Kolmanneksi kirjoitettu teksti on myös rakenteeltaan toisenlaista kuin puhe. Se on tiiviimpää, ja siinä on vähemmän toistoa kuin vapaassa puheessa. Tärkeät asiat saat-

tavat tulla sanotuksi kuuntelijan kannalta liian vähin sanoin ja jäädä epäselviksi.

Avainsanat tueksi

Miten päästä vapaaseen esitykseen? Voit käyttää esityksesi muistitukena sisältörunkoa tai keskeisten asioiden listaa eli avainsanojen luetteloa. Voit kirjoittaa avainsanat erillisille lipuille ja lisätä asiaan liittyvät faktatiedot muistin tueksi. Vapaasti voi puhua, vaikka onkin kirjoittanut puheenvuoronsa kokonaan valmiiksi. Silloin kannattaa jo kirjoittaessa kuulostella, vaikuttavatko lauseet puhuttuina luontevilta. Mutta tärkeintä on jättää paperi syrjään, kun se on valmis, ja ”puhua” asiansa mielessään muutama kertaan; se käy jopa lentokoneessa tai taksissa. Tällä tavoin voit irrottautua liian tiiviistä ja kirjallisesta ilmaisusta. Valmis teksti taskussa toimii henkisenä tukena.

Kirjakieli on selvin vaihtoehto

Vapaassa puheessa on luontevaa käyttää tavallisia puhekielen muotoja, kuten *mä, meidän, yhdessä, tämmösellä* jne. Tulkeille tästä voi tulla ongelmia. Nämä muodot eivät ole ei-suomenkieliselletulkeille yhtä tuttuja kuin kirjakielen muodot, koska vieraan kielen opinnot keskittyvät kirjakielen muotojen hallintaan. Kokouksessa on siis varmintapuhua kirjakieltä. Kirjakieliset muodot ovat yleensä myös pitempiä kuin puhekielen lyhentyneet muodot, ja niissä on siksi enemmän kestoaa, joten kuulohavainto on varmempi.

Puhu rauhalliseen tahtiin

Tulkkia samoin kuin muitakin kuulijoita auttaa se, että puhuja puhuu luonnolliseen, rauhalliseen tahtiin: ei nopeasti mutta ei liioin poikkeuksellisen hitaasti. Rauhallinen puherytmi antaa tulkille mahdollisuuden kuunnella, miten puhuja on rakentamassa lausettaan, ja tehdä hyviä tulkkausratkaisuja. Rauhallinen puhe kuuluu loppuun asti. Kiireinen puhuja ei aina muista hengittää riittävän usein, ja niin lauseen loppua kohden uloshengitysilma saattaa käydä vähiin. Silloin ääni muuttuu kuis-kaavaksi, ja viimeisistä sanoista voi olla vaikea saada selvää. Muista myös puhua mikrofoniin (ja avata se aloittaessasi sekä sulkea lopuksi).

Selvä ääntäminen on tärkeää

Myös ääntäminen on rauhallisessa puheessa selvempää. Kaikille kuulijoille on iloa siitä, että puhuja ääntää selvästi, mutta erityisesti siitä on apua niille tulkeille, jotka eivät ole äidinkielitään suomalaisia. Esimerkiksi suomen sanat *kato* ja *katto* tai *vara* ja *vaara* erottuvat toisistaan pelkästään vokaalin tai konsonantin pituuden perusteella. Jos puhe on nopeaa tai hiljaista, voi olla vaikea kuulla äänten oikeaa pituutta tai esimerkiksi kahden vokaalin eroa.

Elävä, vaihteleva puherytmi saa kuulijan kiinnostumaan

Vaikka puherytmi olisikin rauhallinen, sen ei tarvitse olla yksitoikkoinen. Luonnolliseen puheeseen kuuluvat myös rytminvaihtelut. Tärkeät asiat sanotaan luonnostaan tavallisesti hitaammin, sivuseikat nopeammin. Tasaisesta puheesta kuulija ei erota merkittäviä asioita vähemmän tärkeistä.

Liian hidas puherytmi ei kuitenkaan ole kuulijoille avuksi. Hidas puhe vaikuttaa usein katkonaiselta. Näin on varsinkin

silloin, kun tauot eivät tule uuteen asiaan siirryttäessä, vaan erottavat toisistaan sanoja, jotka ajatukseltaan liittyvät toisiinsa. Seuraavissa esimerkkilauseissa tauot sijoittuvat kahden sellaisen sanan väliin, jotka liittyvät kiinteästi yhteen. Ensimmäinen sana ei vielä paljasta ajatusta riittävästi, ja siksi kokonaisuutta on vaikea hahmottaa.

On vaikea – kuvitella, mitä hyötyä rajoitusten – purkamisesta olisi.

Selvemmin: On vaikea kuvitella – mitä hyötyä – rajoitusten purkamisesta olisi.

Älä nopeuta puherytmiä, vaikka aika loppuisi kesken. Ei ole helppoa arvioida puheen vaatimaa aikaa, vaikka olisi kokeilutkin esityksensä pituutta. Kun kiire yllättää, kannattaa nopeasti karsia sanottavastaan kaikki vähemmän tärkeä ja keskittyä olennaiseen. Jos puhetta sen sijaan nopeuttaa, menee moni seikka kuulijoilta joka tapauksessa hukkaan.

Painota tärkeitä kohtia puhuessasi

Äänenpainot ja sävyt sekä ilmeet ja eleet viestivät voimakkaammin kuin sanat. Ne kertovat, mikä puheessa on tärkeää, mutta ennen kaikkea ne vaikuttavat kuulijan arvioon puhujasta ja tämän vakuuttavuudesta. Tällaisen arvioinnin merkitys saattaa korostua, kun puhetta tulkitaan. Vaikka kuulijat eivät ymmärtäisi puhujan sanoja, he katselevat tämän olemusta, ilmeitä ja eleitä ja kuulevat ehkä myös tämän äänensävyt.

Vakuuta tulkit – ja kuulijat

Kun asia on hyvä, kannattaa kuulijat pyrkiä vakuuttamaan. Miksi antaisit kuulijoiden luulla, ettet täysin ole ehdotuksen

takana tai ettet kovin vakavasti vastusta jonkun muun ehdotusta, kun kuitenkin esität väitteitä sitä vastaan ja perustelet niitä harkituin asiatiedoin? Silloinhan sanat menettävät tehonsa.

Myös tulkin on helpompi hahmottaa puhettasi, kun käyttämäsi sävyt ja painotukset ohjaavat häntä. Ne vahvistavat tulkille sanojen viestiä ja varmistavat, että hän on ymmärtänyt asian oikein. Tulkki seuraa puhujan ilmeitä ja eleitä, ja niidenkin viestit välittyvät hänen puheeseensa. Kun puhuja on vakuuttava, on tulkkauksenkin vakuuttava.

Korostuskeinot ovat luonnollisia ja kaikille tuttuja

Korostuskeinot ovat kaikki tuttuja aivan tavallisesta puheesta. Tosin muodollisissa puhetilanteissa, kokouksissa ja seminaareissa suomalaisten on tapana esiintyä vaimeammin, mutta päivittäisissä puhetilanteissa jokainen käyttää aivan luontevasti ja liiakoja miettimättä monenlaisia keinoja puheensa vaikutuksen terästämiseen, luultavasti sitä voimakkaammin mitä tutummasta puhekumppanista on kysymys. Jokaisella on varmasti kokemuksia siitä, että on paljon helpompi seurata puhujaa, joka näyttää todella haluavan sanoa asiansa.

Puhu vapaasti, ota kontakti kuulijoihin

Miten vakuuttavuuteen sitten päästäisiin? Se, että puhuu vapaasti eikä lue paperista, auttaa pitkälle. Silloin painotus tulee luonnostaan: puhuja hidastaa tahtia tärkeän asian kohdalla, pitää ehkä lyhyen tauon ennen sitä tai sen jälkeen, voimistaa ja nostaa ääntään tärkeän sanan alussa. Sinun kannattaa myös katsoa kuulijoita; katsekontakti tuo ilmeet ja eleet luonnostaan mukaan ilmaisuun ja elävöittää myös äänenkäyttöä. Tärkeätä on myös miettiä, miten haluaa puheensa vaikuttavan. Kun tavoite on selvä, se vaikuttaa myös puheilmaisuun. Painotuksia voi myös suunnitella, kun kertaa sanottavaansa mielessään. Seuraavaan lauseeseen voi kuvitella monta erilaista painotusta:

Pidämme välttämättömänä, että *nämä* näkökohdat otetaan säädöksessä huomioon.

Lause saisi hieman eri sävyn, jos paino olisikin sanalla *otetaan* tai *säädöksessä*. Kovin monta sanaa ei kannata painottaa; silloin puhe saa hakkaavan sävyn eikä mikään asia korostu.

Jäsentele sanottavasi tarkoituksenmukaisesti

Puhe-esityksen kuuntelijalle on avuksi, jos pääasia kerrotaan pian puheenvuoron alussa. Kuulija voi pääasian kuultuaan arvioida sille myöhemmin esitettyjä perusteluja ja suhteuttaa sitä kuulemaansa taustaan. Päinvastaisessakin järjestyksessä kuulija ehkä pystyy päättelemään, mihin puhuja on pyrkimässä, mutta hänen täytyy kuitenkin odottaa pääasiaa, ennen kuin hän tietää varmasti, millaiseen kehykseen hän voi kuulemansa asiat liittää. (Jäsentelystä lisää s. 19.)

Pääasialle on hyvä antaa puheenvuorossa runsaasti tilaa. Kirjoitetussa tekstissä toisto tuntuu tarkoituksettomalta tyhjäkäynniltä, mutta puheen kuulijalle toistosta on hyötyä. Se antaa hänelle aikaa paneutua pääasiaan ja painottaa sen tärkeyttä. *Pidämme sopimusta tärkeänä, koska... Sopimuksella on suuri merkitys myös siksi, että...* Toisto myös varmistaa, että asia tulee ymmärretyksi.

Olennaisinta ei aivan alkuun

Älä kuitenkaan sano keskeistä sanottavaa aivan ensi sanoiksesi. Kaikki kuulijat eivät ehkä ole vielä paneutuneet kuuntelemaan tai ehtineet asettaa kuulokkeita korvilleen. Aluksi voi siis käyttää aikaa aloituskohteliaisuuksiin tai yleisiin huomautuksiin, jotka eivät ole kuulijoille vielä välttämättömiä asian seuraamisen kannalta.

Kerro, miten aiot puheenvuorossasi edetä

Suomalaisissa teksteissä harvoin kerrotaan lukijalle vartavastisin ilmauksin, miten teksti etenee. Siksi saattaakin tuntua kaavamaiselta, että kirjoittaja sanoo perustelevansa ehdotustaan kolmella tavalla: *ensinnäkin, toiseksi ja kolmanneksi*. Monissa maissa kirjoittajia nimenomaan harjoitetaan jäsentelviien ilmausten käyttöön. Ne ovat tavallinen tapa rakentaa tekstiä tai julkista puhetta, ja niitä kuulee arkikeskusteluissakin. Niinpä niitä myös totutaan odottamaan. Jos niitä ei ole, teksti voi vaikuttaa jäsentelemättömältä ja puhujan ajatuksen eteneminen jopa epäloogiselta.

Tulkille ja muillekin puheen kuulijoille kaikki tekstiä jäsentelvät ilmaukset ovat suureksi avuksi, sillä heidän täytyy omaksua sisältö ohikiitävässä hetkessä. Jäsentelyilmausten avulla tulkin on helpompi seurata ajatuskulkuasi, ja hän voi olla varma, että on hahmottanut esityksesi kulun oikein. Hän voi esimerkiksi tarkistaa, että kaikki kolme lupaamaasi syytä tulevat varmasti mainituiksi, vaikka jokin niistä olisi saanut esityksessä osalleen vain yhden lauseen. (Jos käytät numerojäsentelyä, muista myös mainita kaikki lupaamasi kohdat.) Jos vaihdat kieltä kesken esityksen, muista aina huomauttaa siitä: *Siteeraan seuraavan kohdan saksaksi*.

Puheenvuoron seuraamista helpottavat esimerkiksi seuraavat jäsentelyilmaukset:

Ensin kerron, sitten puhun, lopuksi mainitsen

Kertaan vielä tärkeimmät

Mutta ennen kuin menen perusteluihin

Tässä välissä haluan huomauttaa edelliselle puhujalle

Palatakseni perusteluihimme

Ota selvästi kantaa

Suomalaiseen tyyliin kuuluu, että johtopäätösten teko ja asian arvioiminen jätetään pitkälti lukijalle tai kuulijalle. Myöskään asioiden keskinäistä tärkeysjärjestystä ei välttämättä ilmaista sanoin. Tällaisten seikkojen esittäminen saattaa tuntua lukijan aliarvioimiselta, mutta lukija on harvoin yhtä perehtynyt asiaan kuin kirjoittaja.

Puhe-esityksen kuulija on eri asemassa kuin tekstin lukija, sillä hänellä ei ole kuunnellessaan aikaa palata taaksepäin esityksessä, miettiä ja tehdä päätelmiä. Niinpä kuulijaa auttavat selkeästi ilmipannut kannanotot, arviot ja hierarkiat. Niistä hänelle muodostuu oikea kuva puhujan kannasta käsiteltävään asiaan. Puhujan päätelmistä ja arvioista kertovat esimerkiksi seuraavat ilmaukset:

Pidämme tärkeänä, että

Vähiten merkitystä on

Toivomme, että

Suomen valtuuskunnan mielestä

Yhdymme X:n kantaan

Kannatamme X:n esityksessä sitä, että... , mutta sen sijaan vastustamme sitä, että...

Käytä useita lauseita – älä yritä mahduttaa kaikkea yhteen

Liian tiiviitä lauserakenteita kuulee kirjallisesti valmistelluissa puheenvuoroissa, mutta harvemmin vapaassa puheessa.

Rakenne, jossa on monen lauseen verran asiaa, on liian pitkä, jotta puhuja voisi hallita sitä muistissaan. Tulkkikaan ei pysty sellaista helposti hahmottamaan, mutta hänelle tiiviistä lauserakenteista koituu muitakin hankaluuksia.

Tekijä esiin

Täyteen ahdetuissa lauseissa lauseen tekijä eli subjekti ja pääverbi eli predikaatti joutuvat usein kauas lauseen alusta. Näin käy seuraavan esimerkkilauseen subjektille *muutokset* ja predikaatille *heijastuvat*.

Maiden suhteissa *viimeisen puolen vuoden aikana tapahtuneet suuret myönteiseen suuntaan menevät muutokset heijastuvat* kokouksen ilmapiiriin.

Tulkki joutuu aloittamaan tulkkauksen jo ennen kuin pääset lauseen loppuun. Jotta tulkki voi aloittaa, hän tarvitsee nopeasti tiedon siitä, mikä on lauseen subjekti. Hänen on ennakoitava, minne lause on johtamassa. Se ei ole helppoa, jos puhuja on kerännyt alkuun sivulauseen verran asiaa, varsinkaan jos asia ei ole tulkille ennestään tuttu. Ja vaikka tulkki voisi sijoittaa määritteitä subjektin edelle, on hänen siltikin usein tiedettävä subjekti, jotta hän voi antaa määritteille oikean kieliopillisen suvun. Myös sivulause saattaa katkaista päälauseen ajatuksen ja jättää tulkin liian pitkään odottamaan tietoa, onko lauseen alussa oleva ilmaus tekijä vai tekemisen kohde. Seuraavassa esimerkissä tämä selviää *ovat*-verbistä vasta sivulauseen jälkeen.

Kilpailua rajoittavat **sopimukset ja päätökset**, jotka voivat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, **ovat** kiellettyjä.

Asia selviää tulkille nopeasti, jos jotka-lauseen siirtää kauemmas: *Kilpailua rajoittavat sopimukset ja päätökset ovat kiellettyjä, silloin kun ne voivat vaikuttaa...* Tulkille saattaa olla

hankaluuksia myös siitä, että puhuja käyttää runsaasti passiivi-
muotoja. Lausetta ei aina voi luontevasti kääntää tietämättä
tekijää. (Tästä enemmän s. 13.)

Väljä lauserakenne on helppo ymmärtää ja tulkata

Käytä siis mieluummin useita lauseita kuin yhtä tiivistä. Kun
jaat asian muutamaan lauseeseen, ilmenevät tekijä ja predi-
kaattiverbi riittävän pian lauseen alussa ja tulkki voi nopeasti
ryhtyä rakentamaan omaa lausettaan. Aiemman esimerkin
pitkä alku on tässä muutettu omaksi lauseekseen.

Maiden **suhteet ovat** viimeisen puolen vuoden aikana huo-
mattavasti **muuttuneet** myönteiseen suuntaan, ja tämä **hei-
jastuu** lähinnä kokouksen ilmapiiriin.

Myös väljän ilmaisun löytämisessä auttaa, ettei lue puheen-
vuoroaan paperista. Silloin ei tule käyttäneeksi kovin tiiviisti
rakennettuja lauseita, koska niitä ei vapaassa puheessa juuri
esiinny. Jos kuitenkin haluat lukea valmiin tekstin, on hyvä
tarkistaa, ettei siinä ole esimerkin kaltaisia kasaumia. Muuta
tapahtunut- ja *menevä-*tyyppiset määriteketjut lauseiksi ja
vältä panemasta monta sanaa samassa sijamuodossa peräkkäin
(katso esimerkkiä sivulla 15).

Kerro, miten asiat liittyvät toisiinsa

Puhuja on hyvin perillä aiheestaan ja tuntee Suomen olot. Siksi
ei aina tule mieleen ilmaista selvän sanoin, miten asiat liittyvät
toisiinsa. Sellaisten sanojen kuin *koska* ja *siitä syystä* käyttö
voi tuntua turhalta rautalangasta vääntämiseltä. Tulkille ja
kuulijoille taas syy-yhteydet ja muut asioiden suhteet eivät ole
yhtä ilmeisiä. Heillä ei myöskään ole puheenvuoron kestäessä
aikaa miettiä niitä, mutta jokin tulkinta heille kuitenkin kuule-

mastaan syntyy. Seuraava esimerkki havainnollistaa, että asiat voi yhdistää monin tavoin.

Määrärahat ovat saavuttaneet korkean tason. Meidän on tiedettävä, minne rahat menevät ja mitä ne saavat aikaan.

Esimerkin voi tulkita niin, ettei korkea taso yksinään vielä riitä tyydyttämään puhujaa:

Määrärahat ovat saavuttaneet korkean tason. Meidän on *kuitenkin myös* tiedettävä, minne rahat menevät ja mitä ne saavat aikaan.

Tulkinnaksi kävisi myös, että tavoitetason saavuttamisesta seuraa velvollisuus valvoa rahojen käyttöä. Silloin jälkimmäinen lause voisi alkaa: *Niinpä on myös tiedettävä...* Puhujan on siis paras itse näyttää selvästi, miten hänen ajattelunsa kulkee.

Asiayhteyksien ilmaiseminen on sekin hyvä syy käyttää useita lauseita ja sivulauseita. Kun puhuja kytkee peräkkäisiä lauseita toisiinsa, hän tarvitsee kytkentäilmauksia, jotka samalla selvittävät asioiden yhteydet. Jos ajatuskulku tuntuu tulkista selkeältä ja loogiselta, hän voi päätellä, että hän on käsittänyt myös aiemmin sanotun oikein.

Esimerkkejä kytkentäilmauksista:

<i>Koska</i>	<i>siksi</i>	<i>tämä on seurausta x:stä</i>
<i>sillä</i>	<i>siitä syystä</i>	
<i>joten</i>	<i>niinpä</i>	
<i>mutta</i>	<i>kuitenkin</i>	
<i>vaikka</i>	<i>siitä huolimatta</i>	
<i>jos</i>	<i>siinä tapauksessa</i>	<i>ehtona hyväksymiselle pitäisi olla</i>
<i>ja</i>	<i>lisäksi</i>	
<i>sekä</i>	<i>myös</i>	<i>lisäperusteluna esitän</i>

Juonen seuraamisessa ovat tärkeitä myös pronominit, joilla viitataan johonkin aiemmin sanottuun. (Viittaamisesta enemmän s. 17–18.) Puheessa voi huolettomammin kuin kirjoitetussa tekstissä toistaa sanan sen sijaan että käyttäisi pronominia. Varsinkin nimien, lukujen ja keskeisten käsitteiden toistamisesta on tulkille suorastaan hyötyä.

Tulkkaus onnistuu yhteispelillä: toimita tulkille aineistoa

Hyvään tulkkaukseen tarvitaan yhteistyötä. Tulkille on apua kaikesta aineistosta, jonka hän saa etukäteen. Mitä aikaisemmin sen lähetät, sitä paremmin hän voi valmistautua tehtäväänsä. Viikko etukäteen antaa tulkeille hyvää aikaa hankkia tarvitsemiaan tietoja, mutta on tietysti parempi saada aineistoa vaikka myöhään kuin ei ollenkaan. Vielä juuri ennen kokoustakin kannattaa käydä viemässä tulkeille aineistoa.

Teksti:

Jos olet kirjoittanut tekstisi valmiiksi, anna se etukäteen tulkeille. Silloin he selviytyvät paremmin niistäkin ilmaisutavoista, jotka puheessa ja kuultuna ovat hankalia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sinun pitää lukea sama teksti sanasta sanaan paperista.

Sisältörunko:

Jos sinulla on valmis sisältörunko esitystä varten, vaikka käsin kirjoitettu, on siitäkin tulkeille hyötyä. Siitä näkee, mitkä ovat pääasiat, miten aiot esityksessäsi edetä, ja siitä saa ehkä käsityksen asioiden yhteyksistäkin. Myös keskeiset käsitteet ilmenevät siitä, ja tulkit voivat etsiä niille oikeita vastineita.

Sanasto:

Anna tulkeille luettelo puheenvuorosi keskeisistä käsitteistä, varsinkin jos aiheesi kuuluu johonkin erikoisalaan. Luettelon voit lähettää tai antaa tulkeille suomenkielisenä, englanninkielisenä tai millä muulla kielellä tahansa. Kaikista kielistä voi olla hyötyä. Jos työpaikallasi on koottu toimialanne tärkeitä tai uusia termejä, lähetä luettelo tulkeille.

Kalvot:

Jos käytät kalvoja, anna tulkeille niistä kopiot. Piirtoheitin ei aina näy hyvin tulkkipoppeihin. Näytä kalvoa vain silloin, kun puhut siitä.

Numerot, lyhenteet ja nimet:

Numeroita, lyhenteitä ja nimiä on vaikea muistaa ne vain kerran kuultuaan. Tulkeille kannattaa antaa paperilla ainakin tärkeimmät luvut ja nimet. Lyhenteiden käyttöä kannattaa välttää. Aina se ei onnistu: lyhenne voi olla jonkin asian tai organisaation tavallisin nimitys (kuten *atk* ja *luomu*). Varminta on kuitenkin antaa tulkeille luettelo kaikista muista kuin yleisesti tunnetuista lyhenteistä. Jos viittaa puheesi kaikilla olevaan tekstiin, viittaa mieluiten esimerkiksi otsikkoon tai kappaleeseen tai juridisessa tekstissä artiklan tai kohdan numeroon. Suomen kielen lukusanojen taivutus on melko hankalaa: *kolmannessatuhannenessakahdennessakymmenenessäseitsemännessä*. Sekä puhujalle että tulkille on helpompaa, jos muotoilet sanasi niin, että suuri luku, varsinkin järjestysluku, esiintyy perusmuodossa eikä taivutettuna. Luvut kannattaa aina sanoa rauhalliseen tahtiin ja toistaa niistä tärkeimmät.

Kuviot:

Anna tulkkien käyttöön myös tilastokuviot, joita käytät esityksesi tukena.

Käy tapaamassa tulkkiasi

Kannattaa myös mennä tapaamaan tulkkeja. He ovat yleensä paikalla hyvissä ajoin ennen kokouksen alkua. Silloin voivat sekä tulkit että puhuja esittää toisilleen kysymyksiä esimerkiksi kokouksen aiheeseen liittyvistä termeistä tai jostain muusta asiasta, joka kaipaa selvitystä. Jos voit kertoa tulkeille, mihin puheenvuoroillasi pyrit, se kannattaa tehdä. Silloin sama tavoite on myös tulkilla, kun hän valitsee ilmauksiaan.

Tulkkien kanssa on hyvä pitää palautetuokio väliajalla tai kokouksen päätyttyä. Tulkeilla saattaa olla kysyttävää ja sinulla kommentteja heille. Tulkit ovat myös kokousten asiantuntijoita, ja heidän kokemuksestaan voi olla sinulle hyötyä myöhemmissä kokouksissa. Kun puhuja ja tulkki tuntevat toisensa, syntyy luottamus, joka edistää viestintää monella tavalla.